

**FINANCING THE AGRICULTURAL POLICY IN SERBIA AND HARMONIZATION
WITH THE COMMON AGRICULTURAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION**

Milica Stanković

Academy of Applied Technical and Preschool Studies, Serbia, milica.stankovic@akademijanis.edu.rs

Tiana Anđelković

Academy of Applied Technical and Preschool Studies, Serbia, tiana.andjelkovic-vr@akademijanis.edu.rs

Gordana Mrdak

Academy of Applied Technical and Preschool Studies, Serbia, gordana.mrdak@akademijanis.edu.rs

Suzana Stojković

Academy of Applied Technical and Preschool Studies, Serbia, suzana.stojkovic@akademijanis.edu.rs

Vladimir Kostić

Academy of Applied Technical and Preschool Studies, Serbia, vladimir.kostic@akademijanis.edu.rs

Abstract: Agriculture is one of the most important economic branches. Previously, the aim of the agricultural policy was to provide sufficient food for all inhabitants. However, today, thanks to the application of innovations in agriculture, there is enough food for everyone, but it is not properly distributed in all parts of the world. Many people still do not have the basic conditions for a healthy life. The goal of modern agricultural policy is to provide high-quality, health-safe food to everyone in the world, and to reduce food waste while preserving biodiversity and protecting the environment. The importance of agriculture as an economic branch in Serbia is extremely large, considering the geopolitical position of Serbia, favorable climatic conditions, and quality arable land. Serbia is still not a member of the European Union, and to become one, it is necessary to harmonize all laws and regulations. The largest part of the work is precisely around agricultural policy, given that more than a third of all laws and regulations are related to the Common Agricultural Policy [CAP]. Serbian agriculture, as well as other economic branches, have not yet reached the standards defined by the European Union. Therefore, it is very important that the Serbian regulations are harmonized with the European Union regulations, because only in this way there can be faster development of agriculture and other economic branches. The topic of this paper will be the financing of the agricultural policy in Serbia in relation to the financing of the agricultural policy of the countries of the European Union. There will be more talk about how and from which sources Serbian agriculture is financed, but also about the help that the European Union provides to Serbia and other countries that are candidates for membership in the European Union. Given that the financing of the European Union's agricultural policy is based on two pillars - direct payments and market interventions and financing of rural development, this paper will show to what extent the financing of Serbian agriculture is in line with the financing of agriculture in the European Union. It will be pointed out how funds in the agricultural budget are allocated to measures related to market interventions, but also to rural development measures. As the imperatives of modern agricultural policy are the preservation of biodiversity, environmental protection, better living standards of the agricultural population, development of infrastructure in rural areas, the conclusion is that more attention is paid to the second pillar of the agricultural policy of the European Union, which is the financing of rural development. However, even in the European Union, more than 50% of the agricultural budget is directed to the financing of the first pillar, market interventions. In Serbia, this trend is even more pronounced, so more attention should be paid to the financing of rural development.

Keywords: agricultural budget, agricultural policy, Serbia, European Union, Common Agricultural Policy

FINANSIRANJE AGRARNE POLITIKE U SRBIJI I USAGLAŠAVANJE SA ZAJEDNIČKOM AGRARNOM POLITIKOM EVROPSKE UNIJE

Milica Stanković

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Srbija, milica.stankovic@akademijanis.edu.rs

Tiana Anđelković

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Srbija, tiana.andjelkovic-vr@akademijanis.edu.rs

Gordana Mrdak

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Srbija, gordana.mrdak@akademijanis.edu.rs

Suzana Stojković

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Srbija, suzana.stojkovic@akademijanis.edu.rs

Vladimir Kostić

Akademija tehničko-vaspitačkih strukovnih studija, Srbija, vladimir.kostic@akademijanis.edu.rs

Rezime: Poljoprivreda je jedna od najznačajnijih privrednih grana. Ranije je cilj agrarne politike bio obezbediti dovoljnu količinu hrane za sve stanovnike. Međutim, danas, zahvaljujući primeni inovacija u poljoprivredi, hrane ima dovoljno za sve ali ona nije pravilno raspodeljena u svim krajevima sveta. I dalje veliki broj ljudi nema elementarne uslove za zdrav život. Cilj savremene agrarne politike je upravo obezbediti kvalitetnu, zdravstveno bezbednu hranu svima u svetu, i smanjenje bacanja hrane uz očuvanje biodiverziteta i zaštitu životne sredine. Značaj poljoprivrede, kao privredne grane u Srbiji je izuzetno veliki, s obzirom na geopolitički položaj Srbije, povoljne klimatske uslove ali i kvalitetno obradivo zemljište. Srbija još uvek nije članica Evropske Unije, a da bi to postala, potrebno je da se izvrši harmonizacija svih Zakona i propisa. Najveći deo posla je upravo u oblasti agrarne politike, s obzirom na to da više od trećine svih zakona i propisa jeste vezano za Zajedničku agrarnu politiku (Common Agricultural Policy [CAP]). Srpska poljoprivreda, ali i druge privredne grane još uvek nisu postigle standarde koje je Evropska Unija propisala. Stoga je jako važno da se srpski propisi usklade sa propisima koje je propisala Evropska unija jer jedino na taj način može doći do bržeg razvoja poljoprivrede i ostalih privrednih grana. Tema ovog rada biće finansiranje agrarne politike u Srbiji u odnosu na finansiranje agrarne politike zemalja Evropske unije. Biće više reči o tome kako i iz kojih izvora se finansira srpska poljoprivreda, ali i o pomoći koju Evropska unija pruža Srbiji i drugim zemljama koje su kandidati za članstvo u Evropskoj uniji. S obzirom na to da finansiranje agrarne politike Evropske unije počiva na dva stuba – direktna plaćanja i tržišne intervencije i finansiranje ruralnog razvoja, u ovom radu će biti pokazano u kojoj meri je finansiranje srpske poljoprivrede u skladu sa finansiranjem poljoprivrede zemalja Evropske unije. Biće prokazano na koji način se sredstva u agrarnom budžetu raspodeljuju na mere vezane za tržišne intervencije ali i za mere ruralnog razvoja. Kako su imperativi savremene agrarne politike očuvanje biodiverziteta, zaštita životne sredine, bolji životni standard poljoprivrednog stanovništva, razvoj infrastrukture u ruralnim područjima, zaključak je da se veća pažnja posvećuje upravo drugom stubu agrarne politike Evropske unije, a to je finansiranje ruralnog razvoja. Međutim, čak i u Evropskoj uniji više od 50% agrarnog budžeta biva usmereno u finansiranje prvog stuba, a to su tržišne intervencije. U Srbiji je taj trend još više izražen, pa treba posvetiti veću pažnju upravo finansiranju ruralnog razvoja.

Ključne reči: agrarni budžet, agrarna politika, Srbija, Evropska Unija, Zajednička agrarna politika

1. UVOD

Problem sa efikasnošću i finansiranjem poljoprivrede u Srbiji seže još u devedesete godine XX veka, kada je osnovni cilj agrarne politike bio obezbeđivanje prehrambene sigurnosti. Osnovni problemi u tom periodu bili su veliki disparitet između cena poljoprivredno – prehrambenih i industrijskih proizvoda ali i ekonomske blokade zemlje, dezintegracije tržišta, krupne tranzicione promena. Još tada su poljoprivredna gazdinstva dosta osiromašila i ostala bez mogućnosti intenzivnijeg samofinansiranja. 1994. godine je srpska poljoprivreda posebno bila pogođena Programom rekonstrukcije monetarnog sistema kada su krediti iz primarne emisije sa beneficiranim kamatama bili opterećeni krivicom za ubrzanje hiperinflacije. Tada je poljoprivreda bila prepuštena surovosti tržišnog mehanizma. Mogućnost poljoprivrednika da vraćaju kredite je postajala sve manja jer je usled restriktivne monetarne politike efektivna kamatna stopa rasla, tako da su počev od tada, pa do sada poljoprivrednici u Srbiji ostali u nezavidnoj poziciji. U cilju rešavanja ovog problema ustanovljen je agrarni budžet kao siguran izvor finansiranja poljoprivrede, kao i u razvijenim zemljama Evropske Unije koje vode ozbiljnu agrarnu politiku. Agrarni budžet je deo Budžeta Republike Srbije i ključni je instrument agrarne i ruralne politike Srbije.

Analiza poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji u periodu od 2002. do 2012. godine nije pokazala samo pad broja gazdinstava za 19%, nego je zabeležila i prosečan rast veličine poljoprivrednog gazdinstva u Srbiji sa 3 ha na 4,5 ha. Nažalost, ova površina poljoprivrednih gazdinstava nije bila dovoljna za efikasnu poljoprivrednu proizvodnju. Ova poljoprivredna gazdinstva su mala, i kao takva neefikasna. Imaju ograničen kapacitet proizvodnje odnosno produktivnost, a to se odražava i na nedovoljnu konkurentnost, profitabilnost pa i sposobnost akumulacije koja se odnosi na mogućnosti samofinansiranja. U tom smislu neophodna je podrška države razvoju poljoprivrede u Srbiji ali i eksterna finansijska pomoć u cilju sveukupnog poljoprivrednog razvoja (Radović, 2015). U razvijenim zemljama, gde postoji velika efikasnost i produktivnost poljoprivredne proizvodnje sve je češća praksa da je sve manji broj ljudi uposlen u poljoprivredi. Tu se otvara prostor za razvoj različitih vrsta profitabilnih agrobiznisa, kojih je u Srbiji do 2012. godine bilo malo (Bogdanov, Babović, 2014). Pretpostavka je da je to rezultat veće tražnje nego ponude sredstava za finansiranje poljoprivrede u Srbiji, jer neefikasna srpska poljoprivreda ne može još uvek da se samofinansira.

Cilj ovog rada je da se ukaže na položaj poljoprivrede Srbije u odnosu na poljoprivredu zemalja Evropske Unije, i da pokaže u kojoj meri je izvršena harmonizacija odnosno usklađivanje agrarne politike Srbije u odnosu na agrarnu politiku zemalja Evropske Unije. U prvom delu rada će biti reči o agrarnoj politici u Srbiji, aktuelnim temama i trendovima vezanim za agrarni sektor u Srbiji. Drugi deo rada će biti o finansiranju agrarnog sektora u Srbiji, dok će u trećem delu rada biti reči o usklađenosti poljoprivrede u Srbiji u odnosu na poljoprivredu Evropske Unije i koracima koje Srbija treba da napravi kako bi se položaj srpske poljoprivrede poboljšao.

2. AGRARNA POLITIKA SRBIJE

Srbija je zemlja koja ima izuzetne prirodne odlike, i shodno tome je idealno stanište za razvijenu poljoprivrednu proizvodnju. Međutim, Srbija je u dužem vremenskom periodu bila suočena sa brojnim iskušenjima, što je dovelo do ozbiljnih ekonomskih kriza, pada privrednog rasta, životnog standarda i samog tržišnog sistema.

Srbija je zemlja koja raspolaže velikim površinama obradivog zemljišta koje je visokog kvaliteta. Razvoju poljoprivrede pogoduju i povoljan geografski teren, povoljni klimatski uslovi, obrazovano stanovništvo. Na prvi pogled, zaključak je da je poljoprivreda perspektivna i značajna privredna grana Srbije. Tokom perioda industrijalizacije to i nije bilo baš tako, međutim sve veća svest o kvalitetu hrane, proizvedene na zdrav i bezbedan način, dovešće do razvoja poljoprivrede u strukturi privrednih grana u Srbiji (Stojanović, Manić & Nerić, 2018).

O značaju poljoprivrede kao jedne od najznačajnijih privrednih grana u Srbiji govori dosta podataka. Dovoljno je reći da agrarni sektor, koga čine poljoprivreda i prehrambena industrija učestvuje sa čak 23% u BDP-u Srbije. Drugi podatak koji govori u korist značaja agrarnog sektora u BDP-u Srbije jeste i to da pogodni prirodni uslovi utiču na ostvarivanje visokog učešća poljoprivrede u ukupnoj bruto dodatoj vrednosti u Srbiji. S obzirom na to da je oko 20% ljudi zaposleno u poljoprivredi, zaključak je da je poljoprivreda dosta zastupljena privredna grana u Srbiji. Ipak, u ruralnim područjima Srbije zabeležen je porast siromaštva jer GDP iznosi manje od 74% od nacionalnog proseka, što govori o tome koliko je poljoprivreda Srbije i dalje daleko od poljoprivrede Evropske Unije (Đurić, 2021).

Što se tiče ciljeva agrarne politike Srbije neki od njih su (Stanković, 2012):

1. povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje,
2. povećanje neagrarnih prihoda u ruralnim sredinama,
3. isticanje važnosti ruralnog razvoja,
4. obezbeđenje kompatibilnosti agrarnih, statističkih i drugih baza podataka i drugi.

Agrarni sektor Republike Srbije se odlikuje sledećom strukturom: postoje velike korporativne farme i porodična gazdinstva. Korporativne farme posluju sa ogromnim brojem zaposlenih, neadekvatnom tehnikom i zastareлом tehnologijom, zbog nedostatka finansijskih sredstava za investiciono ulaganje. Porodična gazdinstva imaju male površine obradivog zemljišta. Većina njih radi na posedima manjim od deset hektara. Problemi sa kojima se suočavaju poljoprivredni proizvođači u Srbiji su brojni – starenje populacije koja se bavi poljoprivredom, nedovoljna primena savremenih tehnika i tehnologija poljoprivredne proizvodnje, harmonizacija sa zajedničkom agrarnom politikom Evropske Unije. Srpska poljoprivreda je i dalje daleko od poljoprivrede Evropske Unije, a da bi je dostigla potrebno je da se izvrše brojne promene u: strukturi proizvodnje; organizovanju poljoprivrednih gazdinstava; upravljanju resursima; sistemu kontrole proizvodnje; pristupu tržištu; odnosu prema okruženju i očuvanju životne sredine; ruralnom razvoju; usvajanju evropskih standarda.

U ove svrhe, Evropska komisija stalno predlaže instrumente za pretpristupnu pomoć koji su namenjeni upravo zemljama kandidatima za članstvo u Evropskoj Uniji ali i potencijalnim kandidatima za članstvo (Zapadni Balkan i Turska). Trenutno je aktuelan IPA III instrument pretpristupne podrške (Pre-Accession Assistance [IPA]) za period 2021-2027. Ta pomoć se ogleda kroz finansijsku podršku ali i u pogledu tehničke i ekspertske podrške reformama koje se moraju sprovesti u navedenim zemljama (European Commission, 2022). IPA III ima za cilj da osigura ostvarivanje reformi u najvažnijim privrednim granama, i za to je predviđen budžet u iznosu od 14,16 milijardi evra.

Ovaj instrument je planiran u odnosu na Ekonomski i finansijski plan za Zapadni Balkan. Kao poseban program u okviru IPA III programa se nalazi i program IPARD III koji je usmeren na ruralni razvoj ovih zemalja, među kojima se nalazi i Srbija. Evropska Komisija je predvidela ulaganje od 288 miliona evra za ovaj potprojekat u tekućem periodu, a od ponuđenih 13 mera, Srbija je odlučila da sprovede 7, od kojih je četiri već primenjivala u prethodnom periodu (2014-2020.) (Ministarstvo za Evropske integracije RS, 2022; Uprava za agrarna plaćanja, 2015):

1. **Mera 1** – Investicije u imovinu poljoprivrednih gazdinstava, radi povećanja produktivnosti i konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje;
2. **Mera 3** – Investicije u imovinu koja se tiče prerade i marketinga poljoprivrednih proizvoda i proizvoda ribarstva kako bi se povećale ukupne performanse sektora i dostigli EU standardi;
3. **Mera 7** – Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja kako bi se povećao stepen razvoja poljoprivrednih aktivnosti što bi dovelo do stvaranja novih radnih mesta u ruralnim sredinama;
4. **Mera 9** – Tehnička pomoć i podrška u sprovođenju i nadzoru programa;
5. **Mera 4** – Agroekologija – mere vezane za zaštitu životne sredine, podsticanje organske proizvodnje ali i smanjenje klimatskih promena;
6. **Mera 5** – Lokalne strategije razvoja – doprinose razvoju civilnog društva i socijalnog dijaloga unutar ruralnih sredina. Podrazumeva podsticanje lokalnih partnerstava a doprinosi održivom razvoju ruralnih područja;
7. **Mera 6** – Investiranje u ruralnu javnu infrastrukturu;

3. FINANSIRANJE AGRARNE POLITIKE SRBIJE

U poljoprivredi Republike Srbije primetan je državni intervencionizam. On je neophodan u izuzetno vitalnoj i značajnoj privrednoj grani kao što je poljoprivreda koja zajedno sa prehrambenom industrijom čini agrarni sektor. Državni intervencionizam je neophodan kako bi se povećala efikasnost poljoprivredne proizvodnje (Zakić & Stojanović, 2008), održavanje dohotka poljoprivrednika na željenom nivou, očuvanja poljoprivredne proizvodnje na određenom nivou u smislu ostvarivanja nekog minimuma poljoprivredne proizvodnje.

Finansiranje agrarne politike u Srbiji sprovodi se iz različitih izvora, a jedan od izvora finansiranja je i *agrarni budžet*, čiji su obim i struktura usklađeni sa strateškim ciljevima agrarnog i ruralnog razvoja (Đurić, 2021). Sredstva agrarnog budžeta Republike Srbije su raspoređena za četiri namene: direktna plaćanja; mere ruralnog razvoja; kreditna podrška poljoprivredi; i posebni podsticaji. Učešće ovih subvencija u agrarnom budžetu za 2023. godinu su predstavljena u Tabeli 1 (Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2023. godinu, 2023).

Tabela 1. Učešće različitih vrsta finansijskih podsticaja u agrarnom budžetu Republike Srbije za 2023. godinu.

Namena/ programska aktivnost/ vrsta subvencija	Iznos za 2023. godinu	Učešće subvencija u agrarnom budžetu (u %)
Direktna plaćanja	20.782.368.000	81,81%
Mere ruralnog razvoja	3.577.955.000	14,08%
Kreditna podrška poljoprivredi	798.019.000	3,14%
Posebni podsticaji	244.400.000	0,97%
Ukupno	25.402.742.000	100%

Izvor: Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2023. godinu (23.07.2023.)

Struktura agrarnog budžeta Republike Srbije se razlikuje iz godine u godinu, ali dominantno najveće učešće imaju direktna plaćanja u svakom agrarnom budžetu. Direktna plaćanja imaju najveće učešće i u agrarnom budžetu Zajedničke agrarne politike Evropske Unije. Obuhvataju podsticaje za biljnu i stočarsku proizvodnju – podsticaje koji su namenjeni poljoprivrednoj proizvodnji. Mogu biti u obliku: premija; podsticaja za proizvodnju; i regresa. Najveći udeo ovih direktnih plaćanja čine premije i podsticaji, dok nešto manji udeo čine regresi.

Najveći udeo u direktnim plaćanjima imaju premije i podsticaji za proizvodnju mleka i kupovinu priplodnih mlečnih krava i bikova, kvalitetnih priplodnih krmača i nerastova, ovaca i ovnova, koza i jarčeva, roditeljskih kokošaka teškog i lakog tipa, roditeljske ćurke, priplodne matice šarana i pastrmke i to u iznosu od 16.389.436.000 dinara odnosno 76,2% direktnih plaćanja ili 65,5% ukupnog agrarnog budžeta za 2023. godinu (Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2023. godinu, 2023). Da bi neko poljoprivredno gazdinstvo dobilo neku od ovih subvencija mora da bude upisano u Registar, da je izvršilo obeležavanje grla u Centralnoj bazi podataka za obeležavanje životinja. Što se tiče podsticaja za biljnu proizvodnju oni mogu biti osnovni (po hektaru

poljoprivredne proizvodnje – za najviše 20 hektara zasejanog poljoprivrednog zemljišta) i proizvodno-vezane (za određenu vrstu biljne proizvodnje sa minimalnim prinosom po hektaru zasejanog zemljišta).

Za kupljeno gorivo, đubrivo, seme ali i skladištenje poljoprivrednih proizvoda u javnim skladištima predviđeni su regresii kao element agrarnog budžeta. Obračunavaju se u minimalnom procentualnom iznosu za troškove skladištenja u javnim skladištima – od 40%, dok se za đubrivo, seme, gorivo i drugi priplodni materijal obračunavaju u odgovarajućem iznosu po hektaru.

Podsticaji koji učestvuju sa oko 10% u agrarnom budžetu a odnose se na ruralni razvoj daju se za:

1. Unapređenje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje,
 2. Očuvanje i unapređenje životne sredine i ograničenih prirodnih resursa,
 3. Unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima,
 4. Sprovođenje strategije ruralnog razvoja,
 5. Edukaciju stanovništva koje želi da živi u ruralnim područjima u cilju podsticanja poljoprivredne proizvodnje.
- Informacije o predviđenim podsticajima za ruralni razvoj za 2023. godinu se nalaze u Tabeli 2. Tih podsticaja u budućnosti svakako treba biti više, ali moraju biti i raznovrsniji kako bi se agrarni sektor podigao na viši nivo i brže postigao nivo iz Evropske Unije. Kao što se vidi u tabeli, najveći su podsticaji za unapređenje konkurentnosti u ruralnim područjima, i iznose skoro 60% svih podsticaja vezanih za ruralni razvoj, odnosno čine malo više od 6% ukupnog agrarnog budžeta za 2023. godinu. Međutim podsticaji za unapređenje kvaliteta života u ruralnim područjima nisu predviđeni za 2023. godinu što znači da ni u ovoj godini agrarna politika Srbije neće puno odmaći na putu ka harmonizaciji sa agrarnom politikom EU.

Sva fizička i pravna lica upisana u Registar poljoprivrednih gazdinstava imaju prava na kreditnu podršku. Kreditna podrška se daje kada drugi finansijski oblici podrške poljoprivredi nisu dostupni ili su teško dostupni.

Na kraju, tu su i posebni podsticaji za agrarni sektor koji su namenjeni marketinškim aktivnostima, instalaciji računovodstvenih sistema kod poljoprivrednih gazdinstava, podsticanje sprovođenja odgajivačkih programa, radi ostvarivanja boljih prinosa i drugi posebni podsticaji koji u ukupnom agrarnom budžetu za 2023. godinu učestvuju u jako malom iznosu – sa manje od 1%.

Tabela 2. Podsticaji za ruralni razvoj Republike Srbije za 2023.godinu.

Podsticaji za ruralni razvoj	Iznos za 2023. godinu	Učešće pojedinačnih podsticaja za ruralni razvoj (u %)
Unapređenje konkurentnosti	2.253.955.00	58,53%
Očuvanje i unapređenje životne sredine i prirodnih resursa	620.900.000	16,82%
Podsticaji za unapređenje sistema kreiranja i prenosa znanja	703.100.000	24,65%
Ukupno	3.577.955.000	100%

Izvor: Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju za 2023. godinu (23.07.2023.)

4. HARMONIZACIJA ZAJEDNIČKE AGRARNE POLITIKE EU I AGRARNE POLITIKE SRBIJE

Što se tiče harmonizacije agrarne politike Srbije sa Zajedničkom agrarnom politikom Evropske Unije u Srbiji, važno je pomenuti korišćenje IPARD programa. Nakon usvajanja Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju 2009. godine, formirana je Uprava za agrarna plaćanja sa ciljem da se obezbedi ubrzano finansiranje poljoprivrede ali i usvajanje evropskih poljoprivrednih propisa i standarda.

Dva su osnovna nedostatka agrarne politike Srbije – mali agrarni budžet i finansiranje poljoprivrede sa stalnim promenama mera i iznosom podsticaja. Srbija još uvek nije članica Svetske trgovinske organizacije, a dosadašnje iskustvo kaže da su sve zemlje članice Evropske Unije najpre postale članice Svetske trgovinske organizacije. Agrarna politika Evropske Unije podrazumeva definisanje dužeg perioda finansiranja i to na period od sedam godina, dok je u Srbiji taj period i dalje godinu dana. Stoga, Srbija je i dalje daleko od članstva u Evropskoj Uniji, a da bi se to što pre realizovalo jako je važno raditi na harmonizaciji Zajedničke agrarne politike Evropske Unije i agrarne politike Srbije (Stanković, 2012).

Što se tiče finansijskog dela, veliki problem u agrarnom sektoru Srbije su i niske plate, za razliku od proseka u Evropskoj Uniji. Agrarni budžet Evropske Unije je više puta veći od agrarnog budžeta Srbije. Srbija ima sve uslove za obavljanje kvalitetne poljoprivredne proizvodnje ali je prisutna velika usitnjenost parcela tako da je prosečna površina obradivog zemljišta manja nego u Evropskoj Uniji.

U te svrhe usvojena je Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014-2024 (Službeni glasnik RS, 2014). Reč je o osnovnom i dugoročnom strateškom dokumentu kojim su definisani ciljevi, prioriteti i okviri političkih i institucionalnih reformi u oblasti poljoprivrede i privrednog razvoja (Đurić, 2021). Očekuje se da po isteku perioda na koji se ova strategija odnosi – 2024. godine poljoprivreda u Srbiji bude zasnovana na znanju, modernim tehnologijama i standardima. Očekuje se ponuda inovativnih proizvoda kako domaćim tako i inostranim kupcima, a da dohodak bude stalan i održiv. Akcenat u ovoj strategiji razvoja jeste na ciljevima održivog razvoja, odnosno na ostvarivanju ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva. Završetak ovog projekta se očekuje već krajem sledeće godine, a gde se agrarna politika Srbije nalazi, pokazaće rezultati istraživanja koja će tek biti sprovedena. Valja napomenuti da se u međuvremenu desila i pandemija izazvana Covid-19 virusom, ali i rat u Ukrajini, tako da su ovi eksterni faktori negativno uticali na optimalno ostvarivanje ciljeva (Stanković, Džoljić & Anđelković, 2023). Približavanje agrarne politike Srbije Zajedničkoj agrarnoj politici Evropske Unije dovešće do niza prednosti:

1. povećanje produktivnosti poljoprivredne proizvodnje,
2. povećanje životnog standarda poljoprivrednih proizvođača,
3. doći će do povećanja konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda na domaćem i inostranom tržištu,
4. uticaće se na ekološku komponentu u agrarnom sektoru i na očuvanje ograničenih resursa,
5. doći će do razvoja ruralnih sredina,
6. doći će do rasta značaja poljoprivrede i agrarnog sektora u privredi Srbije.

5. ZAKLJUČAK

Harmonizacija Zajedničke agrarne politike Evropske Unije i agrarne politike Republike Srbije je neophodan korak koji Republika Srbija mora da napravi kako bi što pre oživela agrarni sektor i približila se članstvu u Evropskoj Uniji. Evropska Unija beleži stalni porast proizvodnje i prerade hrane, te su poljoprivredni i prehrambeni proizvodi iz Evropske unije i dalje izuzetno konkurentni na tržištu.

Razlozi za harmonizaciju Zajedničke agrarne politike Evropske Unije i agrarne politike Srbije nisu samo vezani za članstvo u Evropskoj Uniji. Oni se ogledaju i u povećanju proizvodnje, modernizaciji opreme i uvođenju nove tehnologije, povećanju konkurentnosti na domaćem ali i inostranom tržištu, poboljšanju platnobilansne pozicije. Sve ove promene bi posledično dovele do poboljšanja životnog standarda ne samo poljoprivrednog stanovništva nego i svih ostalih stanovnika, do razvoja ruralnih sredina i oporavka srpske privrede u celini.

Različitim podsticajima kojima se stimulišu srpski poljoprivrednici, a koji su predviđeni agrarnim budžetom, poljoprivrednik odlučuje da ostane na selu i razvija svoje gazdinstvo poštujući principe koje je propisala EU.

LITERATURA

- Bogdanov, N., & Babović, M. (2014). *Radna snaga i diversifikacija prihoda na poljoprivrednim gazdinstvima u Srbiji - stanje i izazovi za politiku ruralnog razvoja*, Republički zavod za statistiku, Beograd.
- Đurić, K. (2021). *Agrarna politika*. Univerzitet u Novom Sadu. Poljoprivredni fakultet. Dostupno na: <http://polj.uns.ac.rs/sites/default/files/udzbenici/Katarina%20Djuric%20-%20Agrarana%20Politika.pdf> (26.07.2023.)
- Ministarstvo za evropske integracije Republike Srbije (2022). IPARD III. Dostupno na: <https://www.mei.gov.rs/sr/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/ipard-iii/> (26.07.2023.)
- Nikolić, R., & Mihajlović, D. (2017). *Ekonomija prirodnih resursa*, Fakultet za menadžment Zaječar
- Radović, G. (2015). *Modaliteti finansiranja ruralnog turizma u Republici Srbiji*. Doktorska disertacija. Poljoprivredni fakultet, Departman za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela, Univerzitet u Novom Sadu.
- Službeni glasnik RS (2014). *Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014-2024*. Službeni glasnik br. 85/2014. Dostupno na: [Strategija poljoprivrede i ruralnog razvoja Republike Srbije za period 2014–2024. godine: 85/2014-30 \(pravno-informacioni-sistem.rs\)](http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2023/8/4/reg) (26.07.2023.)
- Stanković, M. (2012). *Agrarna politika Srbije i zajednička poljoprivredna politika*. Škola biznisa. 3/2012. Dostupno na: <https://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/1451-6551/2012/1451-6551203065S.pdf> (26.07.2023.)
- Stanković, M., Džoljić, J., & Anđelković, T. (2023). *Uticaj prehrambene i ekonomske krize na globalne ciljeve u ishrani*. 10. JEEP Međunarodna naučna agrobiznis konferencija MAK – 2023 „Evropa kao zadatak“. Kopaonik, 03-05. februar, 2023.
- Stojanović, I., Manić, A., & Nerić, N. (2018). *Agrarna politika i ruralni razvoj Evropske Unije i Srbije*. Dostupno na: [https://fmz.edu.rs/novi/casopis/casopisi/1-2018/Rad%20br%208%20\(117-140\).pdf](https://fmz.edu.rs/novi/casopis/casopisi/1-2018/Rad%20br%208%20(117-140).pdf) (26.07.2023.)
- Uredba o raspodeli podsticaja u poljoprivredi i ruralnom razvoju u 2023. godini. (2023). Službeni glasnik Republike Srbije br. 8 od 3.2.2023., br. 21 od 17.3.2023. i br. 27 od 7.4.2023. godine. Dostupno na: <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2023/8/4/reg> (23.07.2023.)
- Zakić, Z., & Stojanović, Ž. (2008). *Ekonomika agrara*, Ekonomski fakultet, Beograd